

cen, ko požar ugasne, pri sedanjem svetovnem požaru pa se moramo s povzročeno škodo baviti že sedaj in si v številnih predočiti, kako ogromne so poleg nadomestnih izgub na človeških življenjih in idealnih dobrinah materialne izgube te vojne. Pri preračunavanju dozdajnih stroškov nam služijo kot pripomočki dozdajna vojna posojila raznih držav ter izjave vlad glede obsega vojnih stroškov. Iz vsega tega se da sklepati, da se je potrosilo v 30 vojnih mesecih prilično 300 milijard mark. Ogromnost in vrednost te vsote težko pojмимо, zakaj računanje s takimi številki mi je bilo pred vojno privilegij nekaterih finančnikov in poklicnih matematikov, in samo ti ljudje so popolnoma pojčili obseg takih števil. V vojni pa so tudi široke mase dobile vsaj mali pojem o vsebini in veličini ene milijarde. Gotovo je, da beseda »milijarda« še nikdar ni bila tako pogosto izgovorjena tudi v nižjih slojih, nego v sedajni vojni, in brez dvoma je, da je izginil ob enem tudi »respekt« pred milijardo. Morda se ta respekt zopet nekoliko povzdigne, če objavimo sledeče primere: 1 milijarda je 1000 milijonov, torej znašajo dozdajni vojni dolgovi 300.000 milijonov = 300.000.000.000 mark. Lažje bomo to število razumeli, če preračunamo vojne stroške na manjšo dobo. V enem mesecu znašajo vojni stroški 10 milijard mark, na dan 333½ milijona mark. Večina teh stroškov odpade na naše sovražnike (dve tretjini), in le ena tretjina na centralne sile. Centralne sile so torej imele do sledj v 30 mesecih vojne 100 milijard vojnih stroškov.

Ogromnost dozdajnih stroškov nam bo še jasnejša, če jih primerjamo s stroški prejšnjih vojn. Ko je leta 1871. Francoska imela plačati Nemčiji vojno odškodnino 5 milijard frankov, svet ni mogel pojmiti, ali se bo taka vsota sploh mogla dobiti. Kako majhna se nam zdi danes ta vsota! Zakaj ž njo bi se danes pokrili komaj stroški 12 dni svetovne vojne.

Primerjanje s stroški prejšnjih vojn nam še bolj jasno pokaže, da moramo danes računati s popolnoma drugimi pojmi nego poprej. Nemško-francoska vojna je n. pr. trajala do premirja 245 dni. Čisti vojni stroški na obeh straneh (ne vračunši podpore, rente itd.) so znašali skupno 3 milijarde mark, t. j. toliko, kolikor se danes porabi v 9 dneh. V burski vojni, ki je trajala 963 dni, so znašali vojni stroški Angleške 4 tretjine milijarde mark, t. j. prilično toliko, kakor danes vojni stroški za 13 dni. Samo Angleška porabi danes v enem mesecu prilično toliko, kakor v celji burski vojni, ki je trajala 2¼ leta. Za rusko-japonsko vojno, ki je trajala 550 dni, so izračunani čisti vojni stroški Rusije na 2:87 milijarde mark, na japonski strani 2:42 milijarde mark, torej skupno na 5:29 milijarde mark, toliko, kakor današnja svetovna vojna požre v 16 dneh. Iz vsega tega je razvidno, da se je vojevanje tekom časa silno podražilo.

Nadaljne merilo za orjaški obseg dozdajnih v svetovni vojni nastalih vojnih bremen nam daje narodno premoženje posameznih držav. Cenitve nemškega imetja (zemljišča, hiše, tovarne, prometne naprave, rudniki, inozemski vrednostni papirji itd.) se gibljejo med 330 do 390 milijard mark. Angleško narodno imetje brez kolonij je z uradnega mesta bilo označeno s 330 milijardami, francosko se računa na 200 do 360 milijard mark. Z drugimi besedami: svetovna vojna je že požrla znesek, ki je dosegel višino narodnega imetja Nemčije oziroma Anglije (brez kolonij) ter prekoračil narodno imetje Francoske. Vojna pa še ni končana, boj traja naprej, stroški rastejo in obenem raste zadolževanje. Do katere orjaške višine bo vsota končno narasla? Ljudska pamet tega danes ne more niti slutiti!

Po »G. P.«

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Anton Kuhar, učitelj v Trbovljah nabral na glasbenem večeru, 63 K; L. Jelenec, učitelj v Ljubljani, 4 K; Ivan Pollak, nadučitelj v Št. Vidu pri Zatičini, 4 K; Jos. Brinar, ravnatelj meščanske šole v Postojni, 10 K; Franc Lavtižar, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani, 10 K; prebitek predstave šolske mladine pod vodstvom učiteljskega v Žalni pri Višnji gori, 156 K; skupaj 247 K.

V zadnji številki izkazanih K 270.573.78
Danes izkazanih 247.—

Doslej nabranih K 270.820.78

SREDNJE ŠOLE.

Učiteljski zbor c. kr. višje realke v Idriji mesečni prispevek 23 K 09 vin.; dr. Levičnik, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani,

ni, 20 K; dr. Josip Marinko, c. kr. gimn. prof. v p. v Mavčičah, 20 K; Rudolf Groselj, c. kr. profesor v Ljubljani, 10 K; J. Malner, c. kr. prof. v Kranju, 10 K; skupaj 83 K 09 vin.

Doslej izkazanih K 46.817.98
Danes izkazanih 83.09
Skupaj K 46.901.07

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovaršu«:
Za »Rdeči križ« itd. K 270.820.78
III. vojno posojilo 278.848.69
IV. vojno posojilo 2.761.038.—
V. vojno posojilo 7.446.257.—
Srednje šole 46.901.07
Končna vsota K 10.803.865.54

God cesarice Zite.

Danes teden dne 27. aprila t. l. je bil vesel in pomenljiv praznik za našo šolsko mladino. Ta dan je praznovala naša miljena cesarica Zita prvič svoj god, kar jo diči cesarska krona. Od vseh strani naše slovenske zemlje prihajajo poročila, s kolikim navdušenjem je praznovala naša šolska mladina s svojim učitelstvom ta veseli patriotski praznik. Po slovesni cerkveni službi božji se je zbrala mladina v šolskih prostorih, ki so bili v ta namen z zelenjem lepo okrašeni. Tu se je vršila šolska slavnost. Z velikim navdušenjem je prepevala mladina razne patriotske pesmi in deklamovala navdušujoče sestavke, vmes so pa sledili govori, v katerih se je mladini pojasnjeval pomen današnjega slavlja. Slavnost je zaključila »Cesarska pesem«, od katere se je po preteku 18 let zopet pela peta kitica. Z gromovitimi živjo-klici presvetli cesarici so sklenili lepo uspele prireditve. Iz mehkih src nedolžne mladine so kipeči proti nebu vzdikali: Bog ohrani, Bog blagoslovi našo vladarico, milo cesarico Zito! V znak veselega dne so vihrale s šolskih poslopj cesarske in narodne zastave.

Učiteljska društva in vojna.

Za našo organizacijo so nastopili težki, žalostni časi. Mnogo Zavezinega učiteljskega je vpoklicanega ter opravlja ali v zaledju ali na fronti v strelskih jarkih vojno službo. Vrši se prebiranje in tako se množi tudi število učiteljev vojakov. V nekaterih učiteljskih društvih je več nego polovica društvenikov pod orožjem, med temi marsikateri član društvene odbora. Vpoklicane učitelje nadmeščajo učiteljice, a te ne pristopajo društvom, ker so v okraju samo od danes do jutri, ali pa tudi iz kakega drugega vzroka. Najhujše se godi učiteljski organizaciji na Goriškem. Učiteljsko društvo za goriško okolico, najmočnejše Zavezino društvo s približno 100 člani, je razkropljeno na vse strani. Hudo se godi tudi tolimskemu in sežanskemu učiteljskemu društvu. Gotovo pa je v interesu mobiliziranih učiteljev, kakor tudi v interesu organizacije, da se učitelji vojaki ne izbrišejo iz društva in ostanejo še dalje člani organizacije. Večina učiteljskih društev nima premoženja, zato se mora plačevati članarina, tudi odlog se ne more dovoliti. Nekatera društva puste vse vnevar: ne brigajo se za člane, ki so ostali doma, ne za one, ki nosijo vojaško suknjo. Vse delo se prenela. Kako naj se temu odpomože? Na delo, mjno delo morajo vsaj oni društveniki, ki so ostali doma. Ti morajo vsaj deloma oživiti društveno življenje in skrbeti za to, da ostanejo tudi učitelji vojaki zvesti svojemu društvu. Vprašanje je, kdo naj plačuje za nje društvene prispevke, ako nima društvo nikakršnega premoženja. Nevpoklicani učitelji so po večini družinski očetje, ki trpe pomanjkanje na vsem in stradajo sami in njih rodovine. Seveda bi bilo prav lepo in kolegično, ko bi mogli društveniki, ki so ostali doma vsaj v tem pogledu pomagati svojim hrabrim tovarišem. Toda vsota bi se podvojila, potrojila in to bi bilo za večino občutna žrtev, in to tem občutnejša, ker ne vemo, koliko časa bodo trajale te razmere. Nikakor se pa ne smejo mobilizirani učitelji izbrisati iz društva.

Majhnim društvom in onim, ki nimajo premoženja, svetujemo, da naj oprostite članarino one vpoklicane tovariše, ki so jim ustavili plačo, a iz društva naj jih ne izbrišejo, ako so bili društveni člani pred vpoklicem. Oni učitelji pa, ki niso na bojnem polju in dobivajo svojo polno plačo, naj redno plačujejo članarino. Oni učitelji vojaki pa, ki so na bojnem polju, naj jih društvo oprostí plačevanja članarine, ali

pa dovoli odlog, da plačajo zaostanke po vojni. Nihče naj se pa ne izbriše iz društvenega imenika. Zato naj nevpoklicani učitelji vestno in z vso natančnostjo izpolnjujejo dolžnosti napram svoji organizaciji tudi v slučaju, da bi se zahtevala od njih večja požrtvovalnost, kajti vojna je, in v teh težkih in resnih časih mora biti vsakdo pripravljen, da po možnosti podpira stanovsko organizacijo in s tem posreduje svoje hrabro boreče se tovariše. Zvestoba za zvesto mora biti naše geslo. Združimo se tesno in vstrajajmo, da pridejo lepši in veselejši dnevi. Kdor je zvest svoji stanovski organizaciji, živi v prijetni zavesti, da koristi sebi, svojemu sobratu, občemu napredku in da bo prejel za to svojo zvestobo zaslužen plačilo.

Naše organizacije tudi ne smejo pozabiti članov, ki so ostali v zaledju. Tudi te tarejo in stiskajo hude nadloge. Za nesramno visoke in sto in stokrat pretirane cene ne dobe najpotrebnejših živil in ne kuriva. Staro obleko in obnavlo so ponosili in strgali, nove ne dobe, pa tudi kupiti ne morejo. Tu naj poseže vmes organizacija in marsikaj bi se dalo doseči. V tem pogledu naj nam bodo v zgled uradniške in druge slične organizacije. Te so v stiku z aprovizacijskimi odbori in drugimi korporacijami ter izposlujejo, da člani sploh dobe življenske potrebščine, pa tudi cenejše in boljše. Pri nas se za to nihče ne gane. Ne znan bi imenovati društva, ki bi bilo storilo le en korak in napisalo le eno črko v ta namen. Brez navodil in pravega cilja tavajo člani temni bodočnosti nasproti. Za to na noge, društveni odbori! Ne držite rok križem in po brigajte se tudi za svoje člane. Stopite v stik z aprovizacijskimi odbori, potrkajte pri deželnih odborih in drugih tozadevnih korporacijah. Če skrbje za manj potrebne, morajo slušati tudi vas. Saj ne prosite za se, temveč za ves stan. Če ne poskusite in ne storite vsega, kar je tu sploh storiti mogoče, bodemo v prihodnji zimi sedeli v mrzli, ne razsvetljeni sobi in stopali v malo dostojni opravi pred šolsko mladino, če bo sploh še toliko fizične moči v nas. D.

Naše učiteljsstvo v sedanjí vojni.

Zadnjič smo kratko načrtali delovanje in trpljenje našega vrliga ženstva v tej strašni svetovni žaloigri. Ne bodimo preskromni in obrnimo pogled tudi malo na se. Učitelj prednjači, bodri in junači v orjaškem boju za domovino tako pred sovražnikom v bojni črti kakor tudi doma. Saj so to njegovo domovinsko vrlino in sposobnost opetovano pripoznali tudi najvišji krogi. »Klanjamo se orjaskemu delu avstrijskega učiteljskega in zagotovimo mu, da mu postavimo nemiljiv spomenik v dvorih slave ob tej svetovni vojni!« — zaklicala sta vojni in domobranci minister po širni domovini. Upamo, da bo ta spomenik doma izraz hvaležnosti in — da bodemo z njim zadovoljni. »Zgodovina odpira grobe in budi mrtve, vlagaje jim življenje v srce in besede v usta.« Dobro bode našim stanovskim potomcem, ko bodo — zroč v grozotno preteklost bolesti in gorja — zamogli ob potrebi polagati besede takega priznanja v usta vojnih ministrov največjega časa. Saj pa tudi ni stanu, ki bi v tej grozoti tako uspešno in vsestransko deloval kakor učiteljski stan. Ne bojimo se odkrito povedati, da bi bilo domovini brez učiteljskega pač težko mogoče prebiti to strašno dobo. Ta zavest nas drži pokonci. Od župana do okrajnega glavarja, od dninarja do največjega posestnika, vse se zateka k učitelju in trka ob njegove duri za pomoč v tej in oni zadevi. Poleg tega pa mora še vršiti dolžnosti svojega zvanja v teh težkih časih in neznosnih razmerah. Ni se čuditi, da tudi doma padajo vojne žrtve, med učiteljskim, da ta in oni omaga. Zadnje dni meseca marca t. l. je podlegel razmeram tovariš Pavlin, nadučitelj v Št. Jurju v Slov. goricah. Hodil je po naročilu c. kr. okr. glavarstva rekvirirani žito, pa se je prehladil ter se vlegel v hladni — grob. Toda ne obupavajmo in pogumno naprej za blagor domovine. »Ljubim sem, ljubim in bodem ljubiti domovino!« — je vzdiknil Belizar, ko so mu povedali, da se vse strehe v Carigradu svetijo v solčnih žarkih, dasi mu je bilo nevhaležno mesto vzelo ljubo luč. Tako tudi mi kličemo svoji ljubi domovini, z njo radi delimo trpljenje in bridkost, veselje in radost. Bog daj, da bi kmalo vsa Avstrija zabliskala v žarkih srečnega mira — in z njo v sreči tudi naša ožja slovenska domovina. Iz Jarenine.

Učiteljsstvo in njega vojna služba.

(Za vse učitelje v starosti od 18—50 let.)

Učiteljsstvo ljudskih in meščanskih šol po vseh slovenskih pokrajinah, v kolikor je pod črnovojniško dolžnostjo, oz. v kolikor je v vojaški zvezi, je posvečalo gotovo največjo pozornost vsem določbam, ki se tičejo njegovega razmerja do vojaške oblasti in je v splošnem seznanjeno s pravicami in dolžnostmi, ki izvirajo iz tega razmerja. Je pa še nekaj okolištin, ki puščajo posameznika v dvomih in ker je zelo težko pridobiti si prave in zanesljive informacije, zagrešajo tudi nepravilne razlage, ki imajo neprijetne posledice. Zato hočemo na kratko podati nekatera pojasnila, tičočja se slučajev, v katerih učiteljsstvo najbolj pogosto išče informacij. Ta pojasnila morda razložijo mnogim tovarišem to, kar smatrajo za posebne in posamezne izjeme glede lastne osebe in jih opozore na to, kaj je treba storiti, če je bilo prej vsled neinformiranosti kaj zagrešenega.

I.

Učiteljsstvo, njega vojaška služba in oprostitev od nje v miru.

Po § 32. prejšnjega bramb. zak. je imelo učiteljsstvo ljudskih in meščanskih šol ugodnost, da je bilo v slučaju potrditve za vojaško dolžnost uvrščeno v rezervno in podvrženo le 8 tedenskemu vežbanju in to vedno v času počitnic po 4 tedne in potem klicano k tozadevnim 13 dnevnim do 4 tedenskim orožnim vajam. Šele po bramb. zakonu z l. 1912 so učitelji v slučaju potrditve dolžni nastopiti vojaško službo kot enoletni prostovoljci in so po izvežbanju in po tozadevnem izpitu imenovani za rezervne častnike, oz. častniške aspirante. Po 12 letni službi v rezervi (pri moštvu) prestopajo učitelji v črno vojsko. Po določbah o črnovojniški organizaciji more biti učiteljsstvo že v miru oproščeno od aktivne službe v črni vojski (v slučaju sklicanja črne vojske), in to z ozirom na njegovo neobhodnost na službenem mestu. Iz tega vzroka so morali okrajni šolski sveti v miru vsako leto v gotovi dobi predlagati pri deželnem šolskem svetu učitelje črnovojnike, ki naj se oprostijo in jih je odstopal pristojnim armadnim poveljstvom. Vojaška armadna poveljstva so oproščala del predlaganih učiteljev na dobo 1 leta, od l. 1912 trajno (t. j. na daljšo dobo) od izvrševanja aktivne službe v črni vojski. Kaka skrb se je posvečala v miru temu vprašanju, se je najlepše spoznalo pri izbruhu vojne. V nekaterih okrajih je bila cela vrsta učiteljev od aktivne službe v črni vojski odpuščena, v drugih (veliki večini) okrajih sploh ni bilo niti enega učitelja oproščene. To je imelo seveda za posledico, da je v teh okrajih takoj po izbruhu vojne pri vpoklicu črne vojske nastalo pomanjkanje moškega učiteljskega in da je bila vsled večjega ukrčenja v šolstvu ogrožena tudi vzgoja mladine. Tudi je bilo precej učiteljev, ki bodisi niso vedeli, da so oproščeni od izvrševanja aktivne službe v črni vojski, ali pa niso posvečali temu vprašanju pozornosti in so nastopili službo. Nekateri izmed njih so bili na podlagi intervencije svojih c. kr. okrajnih glavarstev odpuščeni, drugi pa so ostali v aktivni službi. Ti učitelji, ki so ostali v aktivni službi, tudi če so bili pozneje na podlagi superarbitračnega postopanja odpuščeni, se ne morejo smatrati za oproščene, ker njihovo oproščenje je bilo dvignjeno. Za oproščene je mogoče smatrati le te od njih, ki so bili na novo izreklamirani in od vojaških poveljstev na novo oproščeni od izvrševanja aktivne službe za čas ali za stalno, toda ni mogoče za oproščene smatrati teh, ki so bili samo na dopust poslani, če tudi bi jim bilo to dovoljenje dana pri superarbitračnem postopanju. (Oproščenje je izraženo z besedo »enthoben«, dopust z »beurlaubt«). Ti, ki so na dopustu, so vedno v aktivni službi in njih vpoklic se ravna po potrebi po vojaških razlogih. Če so v šolski službi tudi neobhodno potrebni, jih iz razloga neobhodnosti okrajni šolski sveti ne morejo izreklamirati.

II.

Učiteljsstvo in njih oprostitev od aktivne vojaške službe v času vojne.

V določbah o organizaciji črne vojske se misli tudi na to, da bi moglo biti učiteljsstvo tudi za časa vojne iz razloga neobhodnosti oproščeno od aktivne službe. Mobilizacija in klicanje črne vojske v l. 1914 sta silno zredčila vrste moškega učiteljskega in v nekaterih okrajih ni bilo mogoče iz teh vzrokov niti v omejeni meri začeti na vseh šolah s podukom. Zato so